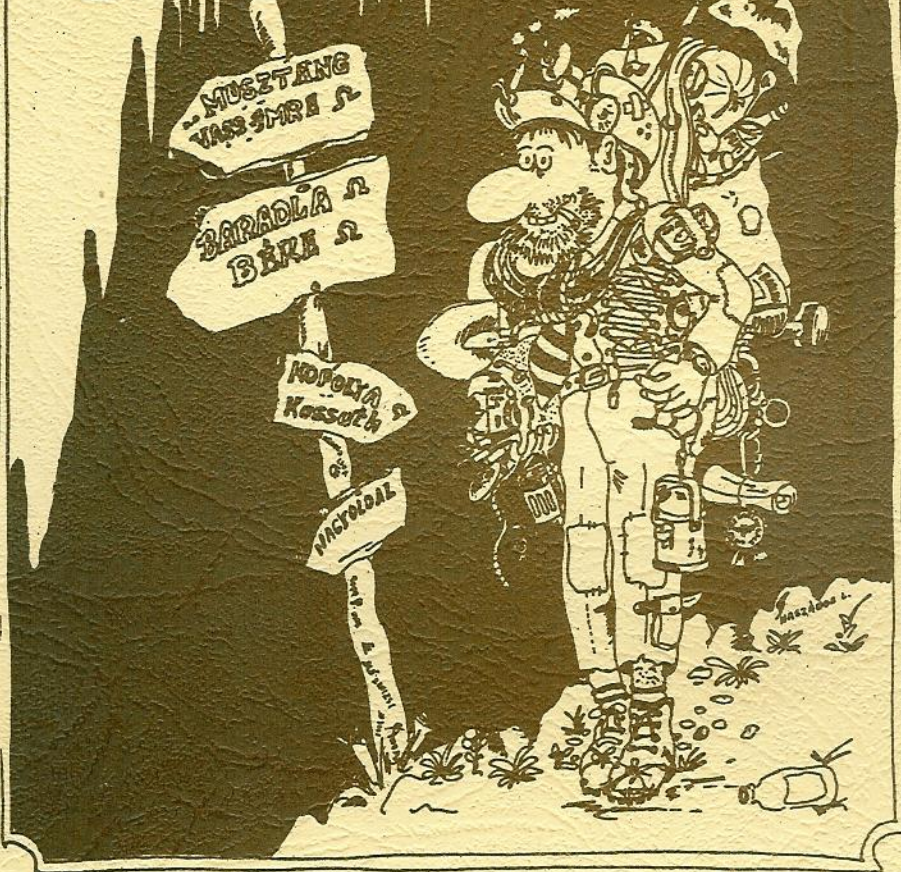

Jósvafő 1985

TÁRSULATUNK 75 ÉVES

A név ugyan többször is megváltozott, szervezetünk volt Barlangkutató Bizottság, Szakosztály, majd Társulat, aztán újból Bizottság, majd Szakosztály, míg végül Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat néven mai arculatát elnyerte. A Magyarhoni Földtani Társulat keretén belül szerveződött meg, volt önálló, aztán újból a Földtani Társulathoz, utóbb a Magyar Földrajzi Társasághoz tartozott, de volt egy részlege a Magyar Hidrológiai Társaság keretén belül is. Alig több mint negyedszázada a Nehézipari Minisztérium felügyelete alatt szerveződött újjá, mint önálló Társulat, másfél évtizede pedig a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége, a MTESZ tagja lett, ahol egy részlege korábban, mint bizottság tevékenykedett. De ennyi gazda közt és ennyi szervezeti változás közepette a lényeg, a tartalom változatlan maradt, úgy ahogy azt az 1910. évi programnyilatkozat és munkaterv meghatározta.

75 év tevékenységét, gondjait, sikereit, bukdácsolásait és figyelemre méltó eredményeit nehéz lenne felsorolni, de még sommásan számbavenni is, ezért a magyar barlangászoknak a háromnegyed évszázados jubileum évében megrendezett 30. vándorgyűlésén csak a 75 évvel ezelőtti megszerveződés közvetlen előzményeit, a megalakulás körülményeit, és az azóta eltelt hét és fél évtized változásait kívánom felidézni.

Magyarország barlangjainak szakmai-tudományos megismerésére, leírására és feldolgozására irányuló első kisebb-nagyobb próbálkozások a távoli évszázadokba nyúlnak vissza. A múlt század kiváló magyar szakemberei már értékes munkákat hagytak ránk ezen a területen is. De csak a múlt század vége felé indult el az a folyamat, amely a magyar speleológia első szakmai-tudományos szervezetének 75 évvel ezelőtti megalakulásához vezetett.

1891-ben Miskolcon, a Szinva medre közelében, a Bársonyféle ház alapozása közben 3 m mélységből három gyönyörű-

en megmunkált kőeszköz került felszínre. Herman Ottó, a nagy magyar természettudós megállapította, hogy ezek az őskőkorszak, a paleolitikum emberétől származnak. Megállapítása élénk vitát váltott ki, egyes geológusok kétségbe vonták az eszközök paleolitikus voltát, mert az fiatalabb üledékből került elő. Herman Ottó kitartott álláspontja mellett, alapos földtani vizsgálatot kért, és a bükki barlangok megkutatását, mert ha élt azon a környéken az őskőkorszakban ember, annak nyomait a barlangokban meg kell találniuk. A Földtani Intézet akkori igazgatója, Lóczy Lajos támogatta Herman Ottó javaslatát, így született meg az intézkedés, miszerint: "Herman Ottó indítványozó lépései után a Földtani Intézet igazgatóságának előterjesztésére a földművelésügyi miniszter Miskolc vidéke sztratigráfiai viszonyainak revidálását és a bükkvidéki barlangok átkutatását elrendelte."

Lóczy egy fiatal geológust, Kadió Ottokárt bizta meg a Bükk vidéki barlangok fel- és megkutatásával. Kadió ugyan korábban nem végzett hasonló munkát, de nagy lelkesedéssel látott új feladatának. Felkereste Herman Ottót, aki miután gyermekkorát Hámorban töltötte, jól ismerte a Szinva és Garadna környékének barlangjait, és mint éles szemű természettudós, helyesen tudta megítélni, hogy mely barlangok lehettek alkalmas menedékhelyei az őskőkor emberének. Részletesen eligazította Kadiót, felsorolta neki a számításba jöhető barlangokat, és különösen a Szeletát ajánlotta figyelmébe, mint a legígéretesebb lelőhelyet.

Kadió 1906 őszén három Szinva menti barlangban: a forrásvölgyi Keoske-lyukban, a Büdös-pestben és a Szeletában próbaásatást végzett, és tájékozódásul bejárt összesen 17 barlangot. 1907 tavaszán már Herman Ottó tanácsának megfelelően, a Szeletára összpontosított, ahonnan ekkor 40 paleolitikus kőszerszám, majd az őszi ásatások során újabb 50 került felszínre. 1908. év elejére már közel 300 kőeszköz gyűlt össze az ásatások nyomán. Ekkor a Földtani Intézet kiküldte Kadiót, hogy tanulmányozza a bécsi,

prágai és brünni múzeumokban őrzött őskőkori eszközöket és konzultáljon az ottani nagy tapasztalatú szakemberekkel. A tanulmányút újabb vitát váltott ki, mert a bécsi Obermaier a neki Kadió által bemutatott szöletei kőeszközök egy részét "modern készítménynek", magyarul hamisítványnak ítélte. Ez a vita még nagyobb lendületet adott a kutatásoknak. Egyre több beszámoló, előadás és szakeikk került a nyilvánosság elé, egyre nagyobb lett az érdeklődés a szakemberek között a barlangok földrajzi és földtani viszonyai iránt.

Igy került sor arra, hogy a Magyarhoni Földtani Társulat választmánya 1909. november 5-i ülésén elhatározta, hogy "barlangkutató bizottságot alakít, s e bizottság számára a kormány támogatását igyekszik megnyerni". A választmány 1910. január 5-i ülésén "dr. Lóczy Lajos azt az indítványt tette, hogy a Társulat mindazon tagjai, akik a barlangok iránt különösen érdeklődnek, a Társulat kebelében bizottsággá tömörüljenek, dolgozzanak ki egy munkatervet, és egyesült erővel lássanak hozzá a hazai barlangok szakszerű kutatásához. A tekintetes Választmány ezt az indítványt elfogadva kiküldte elnökét, dr. Schafarzik Ferenc urat és dr. Lörenthey Imre I. titkár urat, hogy magukat az érdekeltekkel összeköttetésbe helyezték, és lehetőség szerint a Bizottság megalakulását elősegítsék. Meghívás ment: Budinszky Károly, dr. Hillebrand Jenő, Horvitzky Henrik, dr. Jordán Károly, dr. Kadió Ottokár, Myskovszky Emil, Pávay-Vayna Ferenc, Siegmeth Károly, dr. Strömpl Gábor és dr. Szilády Zoltán uraknak." Ez az előkészítő bizottság két ízben ülésezett, "közben kitűnt, hogy a Barlangkutató Bizottság megalakításához a kellő lelkesedés és ambíció megvan", így 1910. január 28-án sor kerülhetett a Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Bizottságának megalakuló értekezletére. Elnöknek Siegmeth Károly ny. MÁV-igazgatót, alelnöknek dr. Jordán Károlyt, a Földrengési Intézet igazgatóját, előadóvá dr. Kadió Ottokár geológust választották meg. Az elnök felkérésére Kadió ismertette a Bizottság kifejtendő tevékenységére vo-

natkozó javaslatait. A legsürgősebb teendők közt barlang-bibliográfia, barlangkatalógus /kataszter/ és térképgyűjtemény összeállítását, szak- és ismertető cikkek, különlenyomatok és diapozitívek széles körű terjesztését, egy Buda környéki barlang mintaszerű átkutatását és az Aggteleki-barlang rendszeres kutatásának megkezdését sorolta fel.

A Magyarhoni Földtani Társulat Választmánya 1910. február 3-i ülésén a Barlangkutató Bizottság jelentését némi változtatással tudomásul vette és 400 K segélyt szavazott meg a Bizottságnak.

1910. február 10-én tartotta közgyűlését a Magyarhoni Földtani Társulat, ahol határozattá emelte a Társulat kebelén belül Barlangkutató Bizottság megalakítását.

Igy született meg 75 esztendővel ezelőtt a magyar barlangkutatás első szakmai-tudományos szervezete.

Ezután gyors ütemben beindult az új szervezet tevékeny munkája. A Földtani Közöny következő számának végén, annak önálló rovata vagy függelékeként beindult a magyar szpeleológusok első, rendszeresen megjelenő periodikája: Közlemények a Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Bizottságából. Első közleményként Siegmeth Károly elnök és dr. Kadió Ottokár előadó aláírásával megjelent a Bizottság programnyilatkozata, A Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Bizottságának feladatai címen. Ez után az egymást követő bizottsági ülések jegyzőkönyveinek kivonatát olvashatjuk: a március 2-i ülés a Bizottság munkarendjével foglalkozik, a március 16-i ülésen megvitatják és elfogadják a Bizottság általános munkatervét, miszerint:

"A Bizottság, hogy feladatának megfelelően, a következőket tervezi:

1. A Magyar Korona Országainak területén előforduló barlangokról tudomást szerez és a megismert barlangokat nyilvántartja.

2. A barlangokat tagjai vagy megbízottjai útján felkeresi, róluk fotografiai felvételeket készített, fekvésükről és kiterjedésükről pedig vázlatos leírást szerez be.

3. A barlangokat pontosan felméri, és a mérések alapján alaprajzokat és szelvényeket készít.

4. A barlangokban észlelhető fizikai és kémiai tüneteket megfigyeli.

5. A barlangok flóráját és faunáját kutatja.

6. A barlangok külsejét és üregeit geológiai szempontból megvizsgáltatja.

7. A barlangokban ásatásokat végeztet, és pedig először próbaásatásokat, azután pedig rendszeres ásatásokat.

8. Az ásatások során kikerült tárgyakat szakszerűen feldolgoztatja. Itt főképpen a következő tárgyak értendők: petrográfiai, paleontológiai, antropológiai, archeológiai, zoológiai, botanikai és gazdasági tárgyak.

9. A barlangokban végzett kutatásoknak eredményét előzetes jelentésekben, kisebb dolgozatokban és monográfiai leírásokban fogja megismertetni.

10. Gondoskodni fog, hogy ismertető dolgozatai megfelelő belföldi és külföldi folyóiratokban helyet kapjanak.

11. Gondoskodni fog, hogy idővel ismertető dolgozatai számára egy külön speleológiai folyóiratot indítson.

12. Gondoskodni fog, hogy az ásatások folytán kikerült tárgyak szakszerűen kikészítve egy központi speleológiai gyűjteményben kellő módon gondozva és felállítva legyenek.

13. A szervezendő központi gyűjteményen kívül a Bizottság fiókgyűjteményeket is fog készíteni a támogató intézetek, múzeumok és magánosok részére.

14. Az itt felsorolt teendőkről, nevezetesen a kutatások sorrendjéről és módszereiről a Bizottság szaktagjai minden pontozathoz külön részletes munkarendet fognak kidolgozni."

Ez az általános munkaterv olyan kitűnően foglalja össze a szakmai-tudományos barlangkutató szervezet munkafeladatait, hogy ahhoz ma, 75 év múltával sem lehet sok újabbat hozzátenni.

A közlemények további számai már a munkák megkezdéséről számolnak be, majd szakcikkek, értekezések közölnek. Már alakulásának évében, 1910-ben megválasztja első tiszteleti tagjait a Bizottság: mindenekelőtt Herman Ottót, a nagy magyar természet tudóst, a nagyszabású, szervezett barlangkutatók kezdeményezőjét, valamint a szervezet megalakulásában jelentős szerepet játszó Schafarik Ferencot, Lóczy Lajost és Szontagh Tamást választják meg tiszteleti tagjukul. Herman Ottó a Bizottság 1911. február 6-i ülésén a bükki őskőkori eszközleletekről és az ezekkel kapcsolatos barlangkutatókról tartott átfogó előadásával köszönte meg a megtiszteltetést.

A Közlemények az értékes szakcikkek mellett a szervezeti élet fejlődéséről is számot adnak. Így megtudjuk, hogy az egyre növekvő létszámú és rendkívül tevékeny Bizottság szakosztállyá alakulásának gondolata érlelődik már 1912-ben. A Társulat december 4-i választmányi ülése a megalakítandó Barlangkutató Szakosztály ügyrendjét vitatja, 1913. január 8-án már az ügyrend tervezete szerepel a választmány napirendjén, a január 29-i választmányi ülés végre elfogadja az ügyrend tervezetét és megtárgyalja az ezzel kapcsolatban szükséges alapszabály-módosítást.

Ezek után 1913. február 20-án megalakult a Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Szakosztálya. Elnökké Lenhossék Mihály dr.-t /Siegmeth Károly időközben elhunyt/, alelnökké Bella Lajost, titkárrá dr. Kadić Ottokárt választották meg, a választmány tagjai Bekey Imre Gábor, Hillebrand Jenő, Horusitzky Henrik, Kormos Tivadar, Strömpl Gábor és Varga György lettek. A Társulat március 5-i választmányi ülése a Szakosztály megalakulását jóváhagyólag tudomásul vette.

Még 1913 márciusában megjelent a Szakosztály első két-nyelvű /magyar - német/ folyóiratának, a Barlangkutatásnak első száma, ezzel egyidejűleg a Földtani Közlöny függeléként megjelent Közlemények publikálása megszűnt. A Barlangkutatás egymást követő számainak magas szakmai színvonalú értekezései, majd az 1914-ben Horusitzky Henrik és Siegmeth Károly munkájaként megjelent első magyar barlangtani bibliográfia /1549-1913/ fémjelzik a magyar barlangkutatók szakmai-tudományos szervezete felfelé ívelő és egyre eredményesebb munkáját.

Az 1914-ben kitört és négy esztendőig tartó első világháború egyre inkább lefőkezte a barlangkutató tevékenységet. A vesztett háborút követő gazdasági nehézségek éveiben a Barlangkutatás megjelenése is szünetel egy ideig. A Szakosztály több aktív, vezető tagja a Tanácsköztársaság idején kiállt a szocializmus ügye mellett, és szerepet vállalt a tanács hatalom szerveiben; ezeknek a Horthy-fasizmus időszakában kényszerű visszahúzódása is csökkentette a Szakosztály munkájának háború utáni újabb fellendülését. Közben újabb turista barlangkutató szakosztályok és csoportok szerveződtek, többek között a Pannónia Turista Egyesületben, a Budapesti Egyetemi Turista Egyesületben /BETE/, és a Természetbarátok Turista Egyesületében /TTE/.

A barlangkutatók szakmai-tudományos tevékenységének újbóli fellendítése végzett a Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Szakosztálya által kiküldött előkészítő bizottság gondos szervező munkája nyomán 1926. február 20-án megalakul az önálló Magyar Barlangkutató Társulat. Ügyvezető elnökké dr. Cholnoky Jenő egyetemi tanárt, főtitkárrá dr. Kadić Ottokár főgeológust választotta meg a közgyűlés. A társulat folytatta tudományos évkönyv jellegű kétnyelvű Barlangkutatás kiadását és mellette beindította egy negyedéves, népszerűbb folyóirat, a Barlangvilág megjelenését.

A Társulat keretében fellendülő szervezeti élet és a két folyóirat rendszeres megjelenése nyomán újból felívelt a magyar barlangkutatás. 1927-ben már Magyarországon szer-

vezik meg meg nagy sikerrel a magyar - osztrák - német barlangkutató szakemberek nemzetközi találkozóját és konferenciáját. A következő években jelentős barlangfeltárási sikerek születnek, és figyelemre méltó tudományos eredmények fémjelzik a magyar szpeleológiát eddigi hagyományos kutatási területei mellett, dr. Dudich Endre munkálkodása nyomán, a barlangbiológia szakterületén is. A bükki barlangokban most már nemcsak őskőkori eszközöket tár fel az ásatás, de a Suba-lyukban a kultúra hordozójának a neandervölgyi típusú embernek koponyáját és csontvázmaraadványait is. Kadió a budai Várhegy forrásmószkő takarójában ősemberi kavicseszközöket és ki, melyeknek korát párhuzam hiányában nem tudta pontosan meghatározni, de az 1960-as években Vértess László vértesszőlősi ásatásával feltárt ősembertelep bizonyította, hogy ez a kavicseszközöket használó Buda-kultúra mintegy 350-400 ezer évvel ezelőtt virágzott a Duna partján.

A második világháború idején visszaesik a magyar barlangkutató kutatás, a feltáró- és a tudományos munka egyaránt. A háború után feloszlatták a felszabadulás előtti szervezeteket, egyesületeket, társaságokat, köztük a Magyar Barlangkutató Társulatot is. Újjászervezésére csak több, mintegy évtizeddel később került sor.

Közben sorra újjászerveződnek a turista barlangkutatók, csoportjai, és újabb feltárási sikereket érnek el a BÉTE /ma BEAC/, a TTE /ma Vörös Meteor/ és más barlangkutató csoportok.

A Társulat hiányában a magyar szpeleológia szakmai-tudományos eredményeinek összefogására régi anyaegyesületünkben a Magyarhoni Földtani Társulatban 1952-ben újra megszervezik a Barlangkutató Szakosztályt, mint a Magyar Barlangkutató Társulat jogutódját. Még ugyanez év végén Karsztkutató Bizottság alakul a Magyar Földrajzi Társaság keretében. 1955-ben a két szervezet Karszt- és Barlangkutató Szakosztály néven egyesül, és tevékenységét a Földrajzi Társaság keretében folytatja. Ugyanez évben Központi

Karszthidrológiai és Barlangkutató Bizottság alakul a Magyar Hidrológiai Társaság keretében is. Lendületet adott az ügynek, hogy 1957-ben dr. Papp Ferenc műegyetemi professzor kiharcolta a Műszaki Egyetem Jószafeői Karsztkutató Állomásának létrehozását.

Az 1950-es évek jelentős feltáró kutatási és szakmai-tudományos eredményei nyomán több irányból is fölmerül az igény a magyar karszt- és barlangkutatók egységes és önálló egyesületének újjászervezésére. Hosszas előkészítő munka után 1958. december 16-án alakult újjá Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat néven a fenti szervezetek egyesülése révén a magyar szpeloológusok szakmai-tudományos szervezete a Nehézipari Minisztérium felügyelote alatt. Elnökvé dr. Dudich Endre akadémikus egyetemi tanárt választotta. Az újjászervezett társulat, amint neve is jelzi, nem korlátozza szakmai tevékenységét a barlangokra, hanem kiterjeszti azt a karsztok minden vonatkozású kutatására is. Az újjászervezett Társulat a Magyarhoni Földtani Társulat kebelében 1910-ben megalakult Barlangkutató Bizottság, majd az annak munkáját 1913-ban folytató Barlangkutató Szakosztály, valamint az 1926-ban alakult Magyar Barlangkutató Társulat szakmai jogutódjának tekintendő. A MTESE keretén belül 1959-ben a Társulat vezetőiből megalakult a Magyar Karszt- és Barlangkutató Bizottság, melynek feladata volt, hogy tudományos tapasztalatcsere fórumot biztosítson a kutatók számára, és megszervezze szakmai kiadványaink, folyóirataink megjelentetését. 1959-ben indult be tudományos évkönyvünk, a Karszt- és Barlangkutatás sorozata, 1961-ben pedig félévenként megjelenő, dúsan illusztrált folyóiratunk, a Karszt és Barlang megjelenése.

Az újjászervezett Társulat keretében újból sorra kerültek az újabb eredményeket közzétevő és megvitató szakülések, megszerveződtek a szakbizottságok, majd a szakosztályok, kapcsolat épült ki a hatóságokkal, a turistaszervezetekkel, a külföldi szpeloológus szervezetekkel, részt vettünk a Nemzetközi Szpeloológiai Unió megalakításában, megszerveztük a magyar Barlangi Mentőszolgálatot, részt

vettünk számos külföldi barlangtani konferencián, és Magyarországon is sikerrel szerveztünk ilyeneket.

Hazai találkozóink korábban is voltak a magyar barlangkutatóknak, de dr. Papp Ferenc kezdeményezésére évente rendszeres eseménnyé vált Társulatunk életében a Magyar Természetbarát Szövetséggel közösen rendezett Országos Barlangnap, amely az utóbbi évtizedben MKBT Vándorgyűlés néven kerül megrendezésre. Ez az évről-évre sorra kerülő országos találkozó ad lehetőséget arra, hogy tagságunk megismerje az ország minden részén folyó barlangkutató munkát, és baráti kapcsolat, gyümölcsöző együttműködés alakuljon ki a csoportok és kutatók között.

1967-ben váratlanul válságos helyzetbe került Társulatunk. A NIM hivatalosan jelezte, hogy nem vállalja tovább társadalmi szervezetek felügyeletét. A Társulat pezsgő tevékenységét így átmenetileg korlátozni kellett, rendezvényeink, szakülésaink egy ideig szüneteltek. A folytonosságot kiadványaink megjelenése biztosította, míg hosszas tárgyalások után a MTESZ 1970. február 26-án tartott közgyűlésén teljes jogú taggyűlésneként felvette Társulatunkat a maga keretébe. A Társulat fennmaradásááért a legálidosabb munkát dr. Papp Ferenc professzor, akkori társelnökünk végezte.

A MTESZ keretében az azóta eltelt másfél évtized alatt Társulatunk felújította széles körű szakmai-tudományos tevékenységét, folyamatosan biztosította kiadványainak megjelenését, növelte szerepét és megbecsülést szerzett a speleológia nemzetközi szervezeteiben is.

A magyar barlangkutatók ma már elég erős és felkészült ahhoz, hogy pályázzon a karszt- és barlangkutatók világszervezete, a Nemzetközi Speleológiai Unió soronkövetkező közgyűlésének és a Nemzetközi Speleológiai Kongresszusnak megszervezésére. Ha minden erőt összefogunk, sikerrel megálljuk ezt a nagy próbát, és bizva készülhetünk föl a következő évtizedek egyre növekvő feladatainak eredményes megoldására is.

Dr. Dániel György

10 ÉVES A BARADLA BARLANGKUTATÓ CSOPORT

A csoport alapító tagjai 1969-74 között kerültek kapcsolatba a barlangkutatással a VM Vass Imre csoportja révén. Ez időszakban a Budai-hegységben, a Mátyás-hegyi-barlangban folytak a kutatások! Házi Zoltán csoportvezető irányításával. Emellett egyre több kutatótábor szerveződött az Alsó-hegy és az Aggteleki-Karszt területére, ahol a kutatásokat dr. Dénes György szakmai tanácsai szerint végeztük. 1973-tól a munkák a Baradla-barlangra koncentráálódtak. A feltárások és térképezések alkalmasszerűek voltak, ennek ellenére a csoport sikerrel megbirkózott több nehéz szakasz /Vaskapu, egyes víznyelők, Jósvalói Labirintus, kisebb oldalágak/ felmérésével. Tevékenységünk során egyre nyilvánvalóbbá váltak a hiányosságok, például a részletek bekapcsolását a Fő-ágra nem minden esetben tudtuk elvégezni, mert már hiányoztak az állandósított pontok. Rendszeresség csak a hidrológiai munkákat jellemezte, melyhez a VITUKI adott némi támogatást.

Egyértelmű volt, hogy komolyabb eredményeket csak gondosan megszervezett kutatásokkal lehet elérni. Míg a csoport egy része a klasszikus munkálatokat helyezte előtérbe, addig a többiek a speciális szakmai vizsgálatok elvégzését szorgalmazták.

Az utolsó közös munka a Styx - Csernai-rendszer térképezésének beindítása volt, 1975-ben. A kedvező eredmények ellenére a Vass Imre csoport egy része felhagyott a Baradla kutatásával és új célul a szögligeti rendszer feltárását tűzte ki. A hivatalos különválás csak egy év múlva, 1976 szeptemberében következett be, az MKBT ekkor ismerte el önálló csoportként a Baradla kutatóit.

Ebben az évben csoportunk tagjai: Vid Ödön /az akkori csoportvezető/, Végh Zsolt és Szilágyi Ferenc előadásokat tartanak az MKBT-ben az addigi kutatások eredményeiről.

Munkánkat eleinte a VITUKI támogatásával folytattuk. /ez természetesen csak a megfigyelések legalizására vonatkozott/, rövidesen azonban hathatós szakmai segítséget

kaptunk a debreceni ELTE Ásvány- és Kőzettani Tanszékétől, ahol Kozák Miklós irányítása mellett számos, geológiai témájú kutatás veszi kezdetét. A tanszék akkori vezetője, Székyné dr. Fux Vilma messzemenően támogatta a tanszék profiljától távol álló kutatásokat. Ennek eredményeként már az első évben sikeres dolgozatok készültek el, melyek az OTDK-on kerültek nyilvánosság elé.

A legnagyobb minőségi változás 1978-ben következett be, Ekkor a MÁFI megkezdte az Aggtelek-Rudabányai-hegység rendszeres kutatását. Sok esetben sikerült a csoport munkáját ehhez a programhoz igazítani. A MÁFI Észak-magyarországi Osztály vezetője, dr. Nagy Elemér igen hathatós támogatást biztosított az egyes munkák elvégzéséhez. Emellett olyan neveskutatók is bekapcsolódtak a csoport tevékenységébe, mint Kovács Sándor, Detre Csaba és Mihály Sándor.

A javuló munkaviszonyok és a növekvő adattömeg lehetővé tette egy átfogó munkaterv kidolgozását, mely végleges formáját 1980-ban kapta meg. Az ekkor már Szilágyi Ferenc vezetésével folyó kutatások arra inspirálták a csoportot, hogy az eredményeket nyilvánosságra hozza, s 1982-ben elkészül a monográfia terve, melyen jelenleg is dolgozunk, és előreláthatólag ez év végére fejezünk be.

A csoport - a többi barlangkutató csoporthoz hasonlóan - munkája során számos problémával került szembe. Legfontosabb ezek közül a kutatások anyagi feltételeinek biztosítása. Bár a laboratóriumi munkák és speciális vizsgálatok ma már legálisan történhetnek, az alapvető fenntartási költségek biztosítása jelenleg is energiáink nagyobb részét kötik le.

Igen hátráltatta a kutatásokat az a tény, hogy a területfenntartó és -kezelő szervekkel általában csak ideiglenesen sikerült megállapodásokra jutni, így a rendszeresen fellépő problémák és ellentétek együttesen több éves kiesést okoztak.

Speciális gondunk a csoport területi megosztottsága. Tagjaink jelentős hányada Várpalotán, Szolnokon, Debrecenben,

Miskolcon lakik és dolgozik, ami komoly szervezési feladatokat jelent. /Egy csoportgyűlés megrendezés például 6-8 ezer forintos költséggel jár./

Csoportunk jelenlegi létszáma 23, fő, ami a közeljövőben várhatóan jelentősen gyarapodni fog.

A kutatási tevékenységek sorából először a térképező munkákat emlitenénk.

Mint már jeleztük, e téren az első komolyabb eredmény a Styx - Csernai - Rubikon-rendszer volt, melyet 1976-ra készítettünk el. A rendszer hossza a várt egy kilométer helyett 3000 m lett.

Tekintettel arra, hogy a múlt századi térképek napjainkban már nem használhatók /jegyzőkönyvi anyagukhoz ezidáig nem sikerült hozzáférni/ és sajnos csaknem ugyanez áll a 30-as években készült komplett felmérésre is, a csoportnak el kellett végeznie a barlang újratérképezését. Több sikertelen kísérlet után 1981 és 1983 között Országh György vezetésével készült el a Fő-ág poligonja, mely minden lényeges szempontból megfelel a követelményeknek. Ezután már a járatszervezés felvételezése is indokolttá vált. A magasságméréseket az elmúlt évben végeztük el egy már korábban kipróbált módszerrel; a leggyorsabb és megfelelő pontosságú adatokat léggömbös mérésekkel gyűjtöttük. A BRT-s mérések ez év második felében fejeződnek be.

Csoportunk az elmúlt évben elvégezte a Retek-ág és a Törökmeccet-ág térképezését is, így a Baradla és a Domica együttes térképi ábrázolásához már csak néhány kisebb járat felmérését, illetve a domicai részen néhány kisebb pontosítást kell elvégezni.

Fontos megemlíteni, hogy az eddig részletesen nem ábrázolt szakaszok újramérése és a rendszerbe való bekötése /Mórea, Vaskapu, stb./ során a barlang hossza csaknem fél kilométerrel növekedett.

Az 1980-82-es ún. Rövid-Alsó-barlangi táborok során 1 km-nyi poligonhossz mérését végeztük el. Bár ez az ág most

már részletesen ismert, a Fő-ágból való megközelítését ezidáig sem sikerült megoldani, tehát egyelőre különálló egység.

Térképezés a Baradlán kívül is folyt; megemlíthető a Pénz-pataki-viznyelő állandó vízszintje tengerszint feletti magasságának bemérése.

Jelenlegi feladatunk a már említetten kívül a Baradla jellemző szelvényeinek pontos mérése és tektonikai - geomorfológiai térképének megszerkesztése.

A Baradla-barlang, bár az ország legkutatottabb barlangjaként tartják nyilván, a valójában lényegesen több feltárási lehetőséget rejt magában. Ez azonban csak nagy költséggel és lótszámmal oldható meg, aminek megszervezése igen komoly feladat.

Ilyen volt a korábban a 4. szifonig járható és 7. szifonig ismert Rövid-Alsó-barlang feltárása, melyet csak a VMTE Barlangkutató és Könnyűbúvár Szakosztályával közösen tudtunk megoldani. A munka speciális módszereket igényelt; a járat és a Fő-ág viszonya ismeretlen volt, ezért a patak hozamának teljes leszivattyúzásával, a forrás felől kellett a szifonokat leküzdeni. 1980-ban sikerült eljutni a 8. szifonig, ami bár csak 92 m előrehaladást jelentett, azidáig könnyűbúvár felszereléssel sem volt megoldható. Az Óriás-terem alatti omladékot csak 1982-ben érte el a feltáró csoport, addig 16 szifonon kellett áthaladni. A feltárás összesen 700 m új szakaszt eredményezett.

Számunkra is meglepetést okozott 1984-ben a Vörös-ág /Retek-ág mellékága/ térképezése kapasan végzett feltárás. Az addig ismertnek minősített és 300 méteresként nyilvántartott járatot ezidáig 600 méterrel sikerült "megnyújtani", ami egy sor barlanggenetikai érdekesség mellett új perspektivákat nyitott a hasonló típusú képződmények feltárá-sában.

A barlangi munkák között megemlíthető a Kecse-völgyi Néti-lyuk kutatása, amely a további munkák szempontjából nem jelentős.

A csoport történetében igen hosszú távra tekintenek vissza a rendszeres hidrológiai kutatások, melyeket Szilágyi Ferenc végez. 1977-ben a barlang hidrológiai szempontból kritikus helyekre bukákat építettünk. A folyamatos megfigyelés annak idején nem volt megvalósítható, de az időszakos adatsorok számos, hasznos információt szolgáltatnak.

Szintén jelentősek a kutatási időszak második felében rendszeressé váló vízkémiai és hőmérsékletmérések. Emellett természetesen jutott hely a klasszikus barlangkutató módszereknek is; csoportunk 18 alkalommal végzett vízfestést felszíni és barlangi nyelőknél, melynek eredményei sok esetben pontosabbá tették a barlang hidrológiai rendszeréről alkotott képet.

Ez utóbbi hozta az egyik legfontosabb eredményt; az 1981-es vízfestéssel sikerült bebizonyítani, hogy a Zomborlyuk a Hosszú-Alsó-barlang víznyelője. Számos érdekességet ígér a Jósua-Medence-forrásának vizellenzése is. Valószínűleg sikerül pontosan meghatározni a vízhozam összetevőinek pontos értékét, ezzel a korábbiaknál jobban megközelíteni a vízgyűjtő terület működésének problémáit.

A munkák kiterjedtek a barlang távolabbi környezetére is. Számos vizsgálat összegzéseként született meg "A Jósua-völgy vízbeszerzési lehetőségei" című tanulmány, mely a környező települések krónikus vízproblémájának megoldásához ad segítséget. További fontos vizsgálatok zajlottak az elmúlt évben is, a VITUKI-MÁFI-VMTE támogatásával történt a Nagy-Tohonya vízrendszerének festése.

E kutatások terén nagy vállalkozásnak ígérkezik a júliusban végzendő vízfestés, melynek során az inolai Ördöglyuk hidrológiai kapcsolatait kívánjuk felderíteni.

A csoport szakmai szempontból legkomolyabb eredményeit a geológiai kutatások terén érte el.

Mint említettük, a munkák kezdetben debreceni irányítással folytak. Az első részletes vizsgálatok a mészkő-

tömeg kémiai, szöveti és mechanikai paramétereinek meghatározására irányultak. A barlang kőzeteiről ez az első átfogóbb munka, melyet Piros Hajnalka és Pukánszky Antal 1976-ban készítettek el. Az elért eredmények nagy lendületet adtak a további kutatásokhoz. 1977-ben elkészült a vizsgált triász kőzeteinek ismertetése. Az adatgyűjtésbe bekapcsolódik Detre Csaba /MÁFI/, aki a makrofaunai vizsgálatok terén ér el eredményeket, és Mihály Sándor /MÁFI/, aki az Echinoidaeák kutatása során 7 új fajt határoz meg a területről, s ez nemzetközi szinten is komoly siker.

1979-ben Borka Zsolt folytatja a triász kőzetek paleontológiai vizsgálatát és elkészíti az első részletes rétegtani értékelést. Ennek hatására a MÁFI támogatást ad 3 barlangi alapszelvény-rész kialakításához, ezzel a barlang geológiai szempontból is az őt megillető helyre került.

A kőzettömeg paleontológiai vizsgálatainak kiegészítőeképpen 1983-tól Piros Olga végez mészalga-kutatásokat, ezzel teljessé teszi a sztratigráfiai képet.

Hasonló munkák - kisebb volumennel - a Bőke-barlangban is folytak. Itt Szilágyi Ferenc jelöl ki 3 földtani sselvény-részt.

Nagy problémát okozott a részletes tektonikai felmérés hiánya. Ennek pótlását Pukánszky Antal kezdi meg 1980-ban. 1983-tól a téren is megélénkülnek a kutatások, jelenleg Szilágyi Ferenc végzi a méréseket, s fogja azokat a monográfia részére kiértékelni.

A barlanggenetika szempontjából el nem hanyagolható, laza harmad- és negyedkori üledékek vizsgálata már 1974-ben elkezdődött. 1980-ig sikerült feltérképezni a vizsgált terület legfontosabb fiatal üledékeit, meghatározni rétegtani helyzetüket és genetikájukat. E téren jelentősök Hajdú-Moharos József értékelései, aki a pleisztocén üledékeket vizsgálta. A MÁFI kutatások keretében alkalom adódott a munkák kiterjesztésére, ellenőrzésére. A területen és a barlangban ebben az időszakban 20 sekélyfúrás mélyült.

Nem elhanyagolhatók a talajtani megfigyelések sem. A munkát Sümei György végezte el, azonosította, lehatárolta és genetikailag értékelte a vizgyűjtő terület talajait /1979-83/.

A csoport végső célul a barlang genetikájának meghatározását tűzte ki. Ez természetesen elképzelhetetlen lenne részletes geomorfológiai kutatások nélkül. A munkák már 1976-ban megindultak, de egyelőre csak tapasztalatgyűjtő-jellegűek voltak. 1979-ben már el tudtuk kezdeni az egyes részproblémák kutatását. Akkor a recens folyamatokat vettük előtérbe. 1980-ban Piros Olga megoldja az eróziós szakaszok lehatárolásának kérdését, a további kutatásokra azonban akkor még nem volt lehetőség.

1983-ban kezdtük el az un. Aggteleki Barlangi Formáció vizsgálatát, így a fosszilis jelenségek tanulmányozását is. Az elmúlt évben csoportosítottuk az eróziós formákat, és elvégeztük genetikai értékelésüket.

Utolsó fázisban a korróziós folyamatokra irányuló vizsgálatok indultak. Ezek a korábbiaknál részletesebb, sűrűbb vízkéniai megfigyeléseket is igényeltek. Ezek mellett nagy szerepet kaptak a csepegés intenzitására vonatkozó mérések, melyeket 110 ponton, egy éven keresztül végeztünk.

A korábbi kutatásokból a felszíni morfológiára vonatkozó adatokból vettük át a legtöbbet. Természetesen itt is volt igény részletesebb mérésekre, ezt a hiányt pótolja Vitális Éva 1979-83 között végzett igen részletes és sok szempontból újszerű munkája.

A vizsgálatok során már készült komplex geomorfológiai értékelés is, 1979-ben, Kozák Miklós részéről, de ekkor még kevés volt a feldolgozható adat. Bár már számos kérdésben túlhaladtuk a régebbi álláspontokat, ezek az elméleti eredmények is igen fontosak.

Főként a természetvédelem szempontjából tartalmaznak sok hasznos információt a Baradla- és Béke-barlangokban végzett biológiai vizsgálataink. A kezdeti maximalista ter-

vekből néhányat kénytelenek voltunk elvetni; mivel ennek sem szenélyi, sem technikai feltételeit nem tudtuk biztosítani. Így nem állt módunkban vizsgálni a barlang alga- és egysejtűpopulációját, más téren azonban sikerült igen jó eredményeket elérni.

Ilyen Végh Eszter lámpaflóra-vizsgálatsorozata, mely 1976-ban indult. Ennek célja a vegetáció meghatározása, a változások, életfeltételek mérése és a védekezési módszerek kidolgozása. A rendkívül időigényes munka sikerrel járt, ezt bizonyítja, hogy kutatónk szakértőként részt vesz a barlang világításának átrendezésében, valamint az, hogy sikerült olyan, más élőlényekre ártalmatlan hatóanyagot összeállítani, mellyel - a kísérletek szerint - hatásosan fel lehet venni a harcot a nem kívánatos jelenség ellen.

Igen komoly problémákkal kellett megküzdeni a zoológia területén dolgozó kutatóknak, Salamon Gábornak. A laboratóriumi vizsgálatokat Debrecenben kellett végeznie, a gyűjtést természetesen a barlangban, míg a legkedvezőbb konzultációs lehetőségekre Budapesten volt alkalom. Feltárási sokrétű volt. Elsősorban részlegesen meg kellett ismételnie Dudich Endre által végzett vizsgálatokat, hiszen az elmúlt, csaknem fél évszázad alatt bekövetkezett változásokat is értékelni kellett. Munkája elsősorban ökológiai vonzatú volt, így nem szorítkozhatott csupán a gyűjtésre. Ebből a szempontból lényegesek pl. a Mesoniscusokra vonatkozó reproduktíóbiológiai vizsgálatok. A kezdetben csak a Baradlában zajló kutatások a későbbiek során a Bóka-barlangra is kiterjedtek.

Külön jelentőséggel bírnak a felszíni kapcsolatok környékének vizsgálata is, melyek számos érdekes eredményt hoztak.

Eddig a legnagyobb nyilvános elismerést kiváltó kutatások az orvosélettan terén történtek. Dr. Törőcsik István 1981-ben kezdte meg az egészen napjainkig tartó vizsgálat-sorozatot, mely több célú volt. Egyrészt választ kellett

adni arra a kérdésre, milyen hatással van a barlangi környezet az emberi szervezetre, másrészt vizsgálta, alkalmas-e a barlang szanatórium kialakítására.

Az első lépésben három vizsgálatsorozat készült el, melyek feladata a kihülés kezdeti stádiumának megfigyelése volt. Ez két 24 és egy 36 órás, éhoztetési leentartózkodást igényelt. A második feladat kapcsán a múlt év őszén és ez év telén két 92 órás földalatti tábort kellett megszervezni. Az eredmény többézer, a szervezet anyagcsereváltozásaira vonatkozó adat, melyek kiértékelése még folyik, és egyre valószínűbb, hogy a Baradla-barlang, a Békéhez hasonlóan alkalmasnak minősül asztmás betegek gyógyítására. E vizsgálatsorozat alanyai között a Vass Imre csoport több tagja és néhány, barlangkutatással nem foglalkozó személy is részt vett.

Munkánk során készült néhány olyan vizsgálat, tanulmány is, amely nem kapcsolódik szorosan a fenti keretekhez. Ezek közül kiemelhető Pusztai Sándor 1977-es elsősorban módszertani jelentőségű geofizikai méréssorozata, melynek során vertikális elektromos szondázással kísérelte meg folderíteni a barlangban, ill. a vízgyűjtőn előforduló laza üledékek vastagságát, rétegződését. A munka kedvező eredményekkel indult, de a felszerelés hiánya miatt rövidesen le kellett állni.

A csoport szellemi termékei között igen jelentős Pirok Olga karsztos bibliográfiája, mely 1981-ben készült és azt az MKBT, ill. az MFT Ifjúsági Bizottsága közös kiadásban 1983-ban jelentette meg.

Igen értékes színtöltte a csoport évi jelentéseinek dr. Dénes György 1977. évi tanulmánya, mely rendkívül fontos adatokat szolgáltat a környék Árpád-kori vízhálózatáról.

A kutatás teljes ideje alatt folyt a fotódokumentációk készítése is. Vid Ödön, Vid Ödönné és Végh Zsolt munkái nemcsak esztétikai szempontból értékesek, de a szakmai munkák számára is kiváló anyagot jelentenek. Számuk ma már ezer fölött van.

Összegezve az elmúlt tíz év kutatását, - a vélemények, bírálatok alapján - elmondható, hogy a Baradla Barlangkutató Csoport az előző kutatások színvonalát általában elérte és számos esetben új, az átfogó értékeléseknél el nem hanyagolható eredményeket produkált. Ezeknek eddig csak egy része került nyilvánosságra, ezt a hiányt a közeljövőben feltétlenül pótolni igyekszünk.

Írásban megjelent munkáink mérlege kedvező; a csoport tagjai négy, az OTDK-kon első díjjal honorált munkát készítettek, emellett a kutatásokról hét diplomamunka és egy doktori disszertáció készült. Első díjat nyert az orvosi-életteni kutatásokról beadott pályázati anyag is. Tevékenységünkről ezeken kívül eddig 5 publikáció jelent meg.

Ezzel szemben szinte lehetetlen számbavenni a kutatás költségeit. Anyagi szempontból is roppant sokat jelentett az a segítség, amelyet a MÁFI, VEIKI, KLTE ósműg számos más intézménytől a mintaelemzések és az eszköz, műszerkölszönzés terén kaptunk. Ennek ellenére a csoport által biztosított összeg a legóvatosabb becslések szerint is jócskán meghaladja a félmillió forintot.

Végezetül meg kell emlékeznünk néhány fontos körülményről, amely kutatásinkat kísérte.

Rendkívül nagy problémát jelentett a konzultációk megszervezése, a specialisták alkalmoszerü bevonása a kutatásokba, a laboratóriumi háttér biztosítása. Ennél komolyabb nehézsóget okozott azonban, hogy gyakran a többszörösen jóváhagyott kutatási engedélyeket sem lehetett érvényesíteni. Véleményünk szerint a bürokratikus intézkedések radikális csökkentésével növelni lehetne valamennyi kutatócsoportmunkájának hatékonyságát, szakértók bevonásával pedig gazdasági szempontból is hasznos mederbe lehetne terelni a kutatásokat.

Dr. Gyuricza György

A VASS IMRE-BARLANG FELTÁRÁSÁNAK 30 ÉVES ÉVFORDULÓJA

30 évvel ezelőtt, 1955. augusztus 18-án jutott be csoportunk a Vass Imre-barlang főágába. A barlang bejáratí szakaszait egy évvel korábban, 1954. augusztus 31-én talál-
tuk meg.

A feltárás előzményei

1954 tavaszán alakult meg az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem /ÉKME/ Ásvány- és Földtani Tanszékének Barlangkutató Csoportja.^x Mint a Műegyetem hallgatói ásványtani és geológiai előadásokon ismerekedtünk meg Papp Ferenc professzorral, aki nagy fantáziát látott a hazai karsztok és barlangok kutatásában. Ilyen irányú érdeklődésünket ezért minden lehetséges módon felkarolta. Munkánk támogatása érdekében lehetővé tette, hogy Tanszékén Barlangkutató Tudományos Diákkörként működjünk. A csoport alapító tagja volt Holly Sándor, Holly Ferenc, Weross Kálmán, Turtányi Sándor - akik 1953-ban már részt vettek a Pénz-pataki-barlang feltárásában - valamint Sárváry István, Holly István és e sorok írója.

Csoportunk Aggteleki-karszton végzett kutatásai szempontjából meghatározó volt az a geológiai kirándulás, melyet a Tanszék 1954 májusában vezetett Jósvalő-Rudabánya utvonalon. A toresztenyei forrásbarlang bejáratának megtekintése nyomán határoztuk el, hogy az év nyarán kutatótábort szervezzünk a barlang feltárására.

A Toresztenyei-forrásbarlang kutatását 1954 augusztus 6-tól 16-ig folytattuk. Munka közben véletlenül derült ki, hogy a barlangrendszer másik végét az ún. "Víztes" viznyelőt Balázs Dénes ássa, csoportjával /EM Kinizsi SK. Barlangkutató Csoport/.

^x A csoport 1968-tól a VITUKI-hoz, ill. a Medosz-Erdőrt SE-hez ment át. Jelenleg a SZIKKEI Papp Ferenc Barlangkutató Csoportjaként működik.

15 tagú csoportunk, melyben az említetteken kívül még Kertész Tivadar, Velősy Imre, Szabó Tivadar, Német Béla, Német József, Preisinger Ferenc, Száyer Kornél és Thúróczy Uzor vett részt tíz napos igen nehéz munkával feltárta a barlang Jóreménység-termét. A tábor ideje alatt Holly Ferencel együtt bejártuk a Jósua-völgy környéki forrásokat, vizhozam, hőmérséklet és vízkémiai elemzéseket végeztünk számos helyen. Tervünk az volt, hogy összehasonlítsuk a nagyobb források jellemzőit és a továbbiakban annál a forrásnál fogunk újabb barlangfeltárást kezdeményezni, amelynek vízkémiai és hozam adatai a legközelebb állnak a legnagyobb ismert barlangrendszerek forrásainak tulajdonságaihoz /Jósua- és Komlós-forrás/.

A felfedezés rövid története

A teresztenyei feltáró munkát augusztus 16-án be kellett fejezni, mert a nagyon szerény élelmezési költségeket feléltük, a tagság fele hazautazott. Csoportunk aszkétikusabb fele a déli fennsíkron át gyalogosan vonult át Jósua-főre augusztus 20-án teljes menet és kutatási felszereléssel. A Kistohonya-forrás feltételezett barlangrendszerét akartuk feltárni, mivel a korábbi helyszíni tanulmányok alapján a forrás egyes jellemzői /a nagy vízhozamingadozást bizonyító árvízi forrástölcse és a források között a legnagyobb vízben oldott oxigéntartalom/ nagyobb barlangrendszer létezésére mutattak. Két hónappal korábban június 8-án az árvízi forrástölcseken át szökőkútszerűen tört fel a víz több napon keresztül. Ezen a helyen terveztük a barlang feltárását, melyhez kérésünkre Kessler Hubert anyagi támogatást küldött. Más irányú kötelezettségek miatt az érdemi munkát csak augusztus 25-én tudtuk elkezdni, amikor 1,5 x 1,5 m-es aknát kezdtünk mélyíteni. Egyre fokozódó huzat mellett 1954. augusztus 31-én 7 m mélységben nyíló járaton át sikerült bejutni az ismeretlen barlangrendszer első 60 m hosszú "forrás-delta" szakaszába. Az összefutó járatok centrumában onladékhegy zárta el az utat, melyet azonban a légáramlás át tudott járni. 1955

januárjában tovább folytattuk a feltárást, de az onladék kövek közötti rések átvésése nem vezetett eredményre. A tavasz folyamán Turtsányi Sándor kutatótársunk Jósvafőn a VITUKI-nál vállalt munkát a mai Kossuth-barlang kutatótársrójának készítésénél. A Vass Imre-barlangi onladék tüzotes átvizsgálásával megállapította, hogy mintegy 10 cm vastag ferde cseppkőfal zárja el a továbbjutás útját.

1955 augusztus 18-án Verbály György lőmester felrobbantotta a cseppkőfalat. Az így keletkezett kapun át mintegy 10 m után újabb cseppkőfüggöny akadályozta az előrehaladást, de az eredetileg emberfej nagyságú kerek nyílás kitágításával szabad út nyílt a főág felé. Augusztus végéig azonban csak a Lagunás-szifonig jutott el a feltárás, mivel ott - az igen esős nyár következtében - 6 m mély víz zárta el a folytatást.

Csak ez év október 8-án, a szifon megnyílása után jártuk be a barlangot egészen a Cyklopsok Csarnokáig.

A barlang felmérését Sárváry István készítette el. Később Dókány Csaba és Csicsely András végzett kiegészítő méréseket.

Kisérletek a barlangrendszer további feltárására

1956 januárjában 4 fővel 1 hetes feltáró kutatást szerveztünk a végponti onladék kibontására. A munka megkönnyítése végett táborunkat a végponthoz közel az Eldorádóban állítottuk fel. Ekkor derült ki, hogy nagyon nagyméretű felfelé harapódzással állunk szemben, munkánkat nem koronázta siker. Ezután 9 éven át - 1956 nyaratól 1964 nyaráig - minden nyáron és még évenként három alkalommal minden lehetséges helyen megpróbáltuk bontani az onladékokat. Műegyetemi hallgatók több generációja /mintegy 50-60 fő/ vett részt az alsó Vizes-ág előlőről és felülről való kibontásában /L-ág bontása/, illetve az onladék tetején, a nagy vetőlap melletti jobb oldalon az onladék részei kibontásában. E feltáró munkában 1965-ig jelentős szerepet játszott még

a fentieken kívül: Pályi Gyula, Török László, Fejérdy István, Czajlik István, Berhidai Gyula, Berhidai Gyuláné, Berhidai Góza, Gánti Tibor, Timkó László, Müller Pál, Petze Zoltán, Gábor Nánder, Bognár Gyula, Szigeti Antal, Fónyad-Béla, Römer Marianna, Kutas Tamás, Kalmár Zoltán, Kmeth Jolán, Tuli István, Kenyeres István, Winkler Márta, Hegyesi László és még sokan mások.

Papp Ferenc professzor azzal az ötlettel sietett a csoport feltáró és tudományos kutatásainak elősegítésére, hogy tanszéki kutató állomás építését vette tervbe. A Kutató Állomás 1957 őszére készült el azzal a célkitűzéssel, hogy az Aggteleki karsztvidék komplex kutatóbázisa legyen.

Az új állomás, mint állandó támaszpont igen nagymértékben megnövelte a Vass Imre-barlangi munkák hatékonyságát.

1958 őszén elhatároztuk, hogy mágneses méréssel fogjuk megkeresni a barlang végpontja feletti felszíni pontot. Ifj. Bartha Lajos közvetítésével felkértük a Geofizikai Intézetet a munka szakszerű elvégzésére. Stomfay Róbert geofizikus irányította a mérést, melynek során a magnetométer fix helyen állt a barlang végpontja közelében, míg az elektromágnes - négy akkumulátorral együtt - a felszínen mozgattuk.

A barlang térképezése és a mágneses kitűzés nyomán tudtuk meg, hogy a végponti onladék helyén a felszínen 70 m hosszú beszakadás található a Hosszú-völgy ÉK oldalában, a Cyklopsok Csarnoka után.

Ugyancsak 1958 év folyamán került sor a barlang vizgyűjtőterületének tüzesebb vizsgálatára is. A morfológiai, kőzettani és tektonikai viszonyok helyszíni és irodalmi tanulmányozása arra a felismerésre vezetett, hogy a barlang végpontján található ÉNy-DE-i irányú hatalmas vetőlap része egy olyan nagyszabású vetőzónának, melynek mentén mintegy 2-3 km-es horizontális elmozdulódást mutatott ki Balogh Kálmán korábbi térképező munkája során. A törési zóna a szádvár-borsai Milada-barlang szifonos végpontja irányában

nettszi a barlang nyelői és a Feneketlen Lednice-zsonboly közötti vonalat, de ezzel párhuzamosan halad egy jól karsztosodó mészkőszáv és dolina-sor is az országhatáron túlra. Az erősen dolomitotosodott Haragistyai-fennsíkon át ez a jól karsztosodó száv alakú vízgyűjtőterület látszott egyedül összemérhetőnek a Vass Imre-barlang és a folytatását képező Tohonya-völgy keresztmetszeti méreteivel. Ezért 1958. május 12-én nyomjelzési kísérletet végeztünk fluoreszcenciával, konyhasóval és rubidium izotóppal annak eldöntésére, hogy a Milada-barlangi víznyelőkben eltűnő víz megjelenik-e a légvonalban 4 km távolságban lévő jósvafői Kistohonya-forrásban.

A kísérlet elvégzése látványos nemzetközi együttműködést eredményezett. Jan Majkó a Dömica-barlang igazgatója, a Milada-barlang felfedezője festette meg a nyelőket 3 kg fluoreszcenciával. Csoportunk 1 mázsa konyhasót oldott fel a befolyó patak vizében. Végül az ismét ifj. Bartha Lajos által felkért Bozóky-professzor és Vedres Dániel munkatársa végezte el a nyomjelzést fenti izotóppal. A Kistohonya-forrás hozama ekkor 1070 l/p volt.

A kísérlet arra az eredményre vezetett, hogy a jelzőanyagok 58 óra után a légvonalban 3 km távolságban lévő Kecő-forrásban láttak napvilágot, bár Majkó is feltételezte egy Milada-Vass Imre kapcsolat lehetőségét. /Látszólagos sebesség 52 m/óra volt./ 1959 tavaszán a kutatásokba kapcsolódó Cser Ferenc és Berhidai Gyula árvizes időszakban közvetlenül a Lagunás-szifon elzáródása előtt járták be a barlangot a Cyklopsok Csarnokáig és beszámoltak arról, hogy árvizkor a Vizes-ágból nagy hozamú patak folyik ki és tűnik el a Fekete-ág felé.

Az ÉNY-i irányból megjelenő vízfolyás ténye szükségessé tette az 1958-as kísérlet megismétlését lényegesen nagyobb árviz időszakában, amire az 1963-as rendkívül erős tél után került sor. Feltételeztük ugyanis, hogy vízhozam-vízszinttől függő felszínalatti bifurkációs kapcsolat legalább időszakosan létrejöhethet a szádvárborosai nyelő és a Kistohonya-

forrás között. Gádoros Miklóssal együtt 3 mázsa konyhasót juttatunk el 1963. március 25-én a Milada-barlang bejáratához több mint félméteres hótakaró intenzív olvadási időszakában. A Kistohonya-forrás vízhozama e napon 7290 l/p volt. A jelzőanyagot 1 órás eltolással 2 adagban juttattuk be a patak vizébe. A klorid-ion titrálásos forrás vizsgálat során 40 óra múlva kettős kloridion hullánót mutattunk ki a vizmintavételek idősorában a Kistohonya-forrásnál. /A látványos sebesség 100 m/óra volt./ Fentiek alapján ténnyé vált, hogy a nyomjelzett Milada-nyelő időszakosan összefügg a Kistohonya-forrással, ezért feltételezhető, hogy eredetileg a Vass Imre-barlang patakját táplálta, de a kecsői depresszió a pleisztocén vége felé - az abba az irányba mutató nagyobb hidraulikus gradiens miatt - felszín alatt lefejezte a tektonikusan erősebben preformált, tehát előbb kialakult Milada-Vass Imre-rendszer vízfolyását. Így ma már kisebb árvizek időszakában is minden víz a Kecő-forrásban lát napvilágot. Csak kivételesen nagy árvizek időszakában, küszöbszint feletti átfolyással van lehetőség időszakos bifurkációs hidrológiai kapcsolat kialakulására a Milada-nyelő és a Kistohonya-forrás között.

Ugyancsak a hatvanas évek elején további - főként emeleti - szakaszok feltárására került sor a Vass Imre-barlangban. Ebben az időszakban ismertük meg a Dzsungel legfelső termeit és a Narancs-zuhatóg feletti szakaszokat /Walhalla/, mely utóbbinak első bejárói Fejérdy István és Gábor Nándor voltak.

1971-ben megint előtérbe került a Cyklopsok Csarnoka utáni főág kimutatásának kérdése. Zimányi István és Lantos Miklós az OKGT Geofizikai Kutatási Üzemének munkatársai geoelektromos méréseket végeztek a "mágneses-pont"-tól ÉNy-ra un. MAN-típusú elektród elrendezéssel. Legalább hat lejtőirányú szelvényt készítettek az ÉNy-DK-i irányú mész-kőszáv ill. törésvonal mentén. Ennek alapján kijelölték az un. inhomogenitásokat jelző "0"-pont átmeneteket, amelyek a kísérleti eredmények szerint az üregok felett szoktak ki-

alakulni. ÉNy-i irányban a berogyás utáni első szelvény középső részén kapott inhomogenitást jelölték ki üregfeletti pontnak geofizikus kollégáink. Ezen a helyen fúrással tudtuk ellenőrizni a módszer használhatóságát, mivel itt létesítette a VITUKI a Hosszú-völgyi karsztvizszint-észlelő fúrását. E pont alatt azonban a 34 m mélyen fekvő karsztvizszintig nem harántolt barlangüreget a fúrás.

1972-ben a barlang vizgyűjtőterületének részletes bejárása során az ÉNy-felé húzódó dolinasor mentén György Péterrel és Borzsák Péterrel együtt nyakig eltemetett foszszilis víznyelőbarlangot találtunk, melyet később Musztáng-barlangnak neveztünk el. A víznyelőbarlang a Vass Imre-barlang bejáratától légvonalban 2 km-re fekszik. 1976-ig a több mint 25 m mélységig feltárt barlangban a legalsó un. Kincső-kürtőben gyapjas rinocérosz csontja került elő, ami bizonyította, hogy jégkorszakok közötti interglaciális időszakban lehetett aktív a Vass Imre-barlang rányelőjének tartott Musztáng-barlang. Négy nyári táboron át bontotta a csoport a barlangot, nagyobb termet is találtunk kitöltés nélkül /Leslie-terem/, de a nagy mélységből történő kettős csörlőrendszerrel való anyagszállítás végül is túl nagy feladatnak bizonyult.

A feltételezett víznyelőbarlang kutatásában sok régi tagon kívül jelentős munkát végzett Gádoros Miklós, Sohár István, Kérdő Péter, Hlavács László, Adankó Péter táborvezetők, valamint Kérdő Katalin, Kérdő Ágnes, Kérdő Andrea, Berhidai Tamás, Berhidai Marianna, Szabó László, Szabó Góza, Szabó Andrea, Hetesi Zsuzsa, Berozik Pál, Berozik Mária, Radó Tamás, Gáti Gábor, Mészáros István, Palánkai János, Szilvay Péter és még sokan mások.

1975-ben Szabó Góza és Szabó Andrea feltárta és feltérképezte a Fekete-szifon folytatását az Andy-ágat, amely csaknem a Hosszú-völgyig ér és feltételezhető, hogy a Cyklopszok Csarnokából árvizkor kifolyó patak a Hádészen és a Fekete-szifonon át esetleg árvízi túlfolyást tud létrehozni a Hosszú-völgy oldalában, bár erre még felszíni

nyomot nem találtunk.

Szintén 1975-ben Kérdő Péter, Hetesi Zsuzsanna és Berczik Pál, valamint az Amphora Könnyűbúvárok közül Mozsári Péter, Mozsári Gábor, Irsai Sándor mindent elkövettek annak érdekében, hogy a Milada-barlangból a Feneketlen Lednicéből és a Kecső-forrás felől búvármódszerekkel betörjenek a Milada-Kecső-Vass Imre-rendszerbe. Kutatásaik azonban sajnos nem vezettek eredményre, mert még az ötvenes években a szlovákiai kutatók jó szándékkal, de igen szerencsétlenül minden lehetséges szifont berobbantottak és a kőtörmelék elzárta az addig még nyitott repedéseket is.

A hetvenes évek végén Szilvay Péter munkatársaival feltárta a kisméretű, de szép heliktites Sáros-termet a Narancs-zuhatag közelében.

A legutolsó két évben /1983-tól/ ismét kezd fellendülni a Vass Imre-barlang kutatása, ami Cser Ferenc és Kérdő Péter érdeme. Újból megindult az omladékhegy csúcsának bontása, és a barlang feletti felszín és a barlang kapcsolatainak vizsgálata. Felkérésünkre Szenthe István újból felmérte a barlangot, Holl Balázs, Czajlik Zoltán, Dolánszky György, Cser Zoltán, Cser Szonja, Maucha Gergely és Maucha Kristóf közreműködésével. A végponton a korábbi munkák azért maradtak abba, mert kimeríthetetlennek látszott a bontáskor bizonyos meredekség elérése után robbanásszerűen leomló rézsű kőzetanyag mennyisége.

A több alkalommal végzett bontási kísérletek ma már azal a reménnyel kecsegtetnek, hogy esetleg ki lehet meríteni a rézsű tartalékait. A főtörés mentén húzódó bontásnál biztató az elég erős légáramlás. Nincs kizárva az a lehetőség, hogy kedvező körülmények esetén, vagy az omladékhegy tetején, vagy pedig szállékban jobbra kanyarodó járaton át utat lehet törni a Milada-Kecső-barlangrendszer felé.

A KOPOLYA-BARLANG

A Kopolya-forrás Szinpetritől 1 km-re, egy vakon végződő völgy É-i végén fakad, 220 m tszf. magasságban.

A vízszint felett levő árvízi forrásszájak bontását 1954-ben az ÉKME barlangkutatói kezdték meg, helybeli fiatalok bevonásával. A forrástól 10 m-rel magasabban nyíló bontásuk hozta a legjelentősebb eredményt, a Kopolya-barlang felfedezését. Az akkor mintegy 60 m hosszú, szűk hasadékjárat bontását a 60-as évektől Jakucs L. folytatta a szinpetriek közreműködésével, majd 1969-ben ismét az ÉKME csoport /Sohár, Kérdő, Adamkó/ kezdte meg a végpont közelében levő Vizes-járat bontását. 1970-től a munkát a Kinizsi és Papp Ferenc csoport vette át, de a szűk járatrendszer és a depózási nehézségek miatt jelentős előrejutást nem sikerült elérniük.

A barlangban 1982-től az "Acheron" Barlangkutató Szakosztály dolgozik. A végponti szűkület agyagkitöltésének bontásával újabb kb. 20 m-nyi előrejutást értek el, azonban a szálkőben beszűkülő járat, és a szerteágazó, áttekinthetetlen deltaszakasz a további bontást meggátolta.

A barlang hossza jelenleg 110 m, képződményszegény, merőleges hasadékokra illeszkedő szűk járatai mögött azonban, - a karsztforrások adatai alapján - komolyabb méretű barlangrendszer létezésével is számolhatunk.

Berhidai Tamás - Kárpát József

KOPOLYA-ZSOMBOLY

A Kopolya-karsztrendszer kutatása, már 1935-36-ban megkezdődött, amikor Kessler Hubert irányításával, szinpetri lakosok közreműködésével a forrás felett 70 m-rel egy beszakadás bontása indult meg. Kb. 10 m mélység elérése után a kutatóakna kis cséppköves teremmé szélesedett, majd 18 m mélységben egy nagyobb méretű terembe jutottak. Az omla-

dék álfenék bontás árán, 42 méter mélységben tágas, vízszintes folyosó nyílt meg, amit a bekövetkezett áradás miatt átvizsgálni nem tudtak, a kutatóakna pedig még abban az évben beomlott.

1977 augusztusában az Optimista csoport Berhidai T. vezetésével átbontotta a törmeléket és ismét bejutott a vízszintes részekbe. A cseppkövekkel díszített folyosó átlagos szélessége 3, magassága 4 méter volt, a járatot derékig érő víz borította. Sajnos az ominózus szakasz ismét beomlott, így komolyabb kutatásokra lehetőség nem volt. A zombolyt az Acheron csoport Kárpát J. vezetésével 1982-ben felmérte, jelenlegi mélysége 36 méternek adódott.

A Kopolya-karsztrendszer kutatásának talán egyik kulcs-pontja - a fennsíkai víznyelők mellett, - a zomboly lehet, bár tovább-bontása nagy erőráfordítást igényel.

Berhidai Tamás - Kárpát József

NAGY-OLDALI-ZSOMBOLY

A Nagy-Oldal a maga 604 m magasságával az Aggteleki-karsztvidék legmagasabb hegye.

A zsomboly bejárata 568 m tszf. magasságban nyílik és eddigi ismereteink szerint a környék legmagasabban nyíló barlangja.

Megközelíthető: Jósvalótól a Nagytóhonya-forrás, illetve a Kossuth-barlang feletti szekérúton a Szelce-völgy irányába. Kb. 2 km-es séta után a völgy első szűkületénél lévő kerítésnél toronyiránt a Nagy-Oldal igen meredek oldalának megmászása után az un. Oltárkövet kell elérni. Innen 420 m-re ÉK-re található a Leány-rét, ahol régen csemetekert volt. Innen 180 m-re ÉK-i irányban a második dolina DK-i oldalában nyílik a zsomboly kb. 6 x 3 méteres fő szája. A főnyílás mellett egy kisebb 70 x 80 cm átmérőjű második zsombolybejárat is található. A két bejárat egy ikeraknában később egybeszakad.

A zsomboly fala végig erősen cseppkövesedett. A zsomboly a Nagy-Oldal tömegét adó középső triász wettersteini világosszürke mészkőben alakult ki. Klasszikus tágbejáratú zsomboly.

A zsombolyt a Karszt és Barlang 1961. II. számában először Holly I. és Csicsely A. írták le.

A szinte feledésbe merülő Nagy-oldali-zsomboly komolyabb értelemben vett feltáró kutatására csak 1970-ben került sor. 1970. március 29-én Kérdő P. és Czajlik I. bejárják a zsomboly környékét. 1970 áprilisában Adamkó P., Kérdő P., Kutas T., György P. megállapítják, hogy a bejárat alatt 15 méterre van a barlang alját képező omladék teteje és több helyen próbabontást végeznek.

1970 májusában több napos munkával a Papp Ferenc Barlangkutató Csoport tagjai ácsolatot készítenek a zsomboly fölé. 1970 augusztusában és novemberében, valamint 1971,

1972 és 1973 augusztusában szintén a Papp Ferenc csoport tagjai kéthetes táborokat szerveznek a barlang alján lévő törmelék bontására.

Ez idő alatt a kezdetleges kézi oszrlőt benzinhajtasú motoros oszrlőre alakítják át a kutatók, és igen nagy mennyiségű törmeléket termelnek ki a felszínre. A kutatás legteljesebb résztvevői ekkor: Kérdő P., Adamkó P., Gádos Miklós vezetésével György P., Borzsák P., Szilvai P., Kutás T., Hlavács L., Csekő Á., Jouvancz Z., Palánkai J., Radó T., Sohár I., Fülöp O., Pesti J. és még sokan. A kutatás 1973 augusztusában azonban oszrlőhiba miatt befejeződött.

1976-ban az Óbudai Kinizsi Barlangkutató Csoport Adamkó P. vezetésével háromhetes kutatótáborot szervez a zsomboly újbóli kutatására. A tábor sikertelen, mert a helyszíntre szállított villamososzlő nem működik, így kézi erővel történik az akna alját elzáró törmelék felszínre hozatala.

1977-ben és 1978 augusztusában újabb háromhetes kutatótáborokat szervez az Óbudai Kinizsi szintén Adamkó P. vezetésével. A korszerű benzinmotoros oszrlő, amelyet Naszádos L., Márton G. és Groma L. készített kiválóan működik, és nagymennyiségű törmelékanyag kerül a felszínre.

A zsombolyt teljes szelvényben 28 m mélységig sikerült eddig kibontani. A többszáz m³ felszínre kitermelt agyag és kőtörmelék ellenére /melynek nyoma most is ott látszik a dolina oldalában/ továbbjutás nem történt.

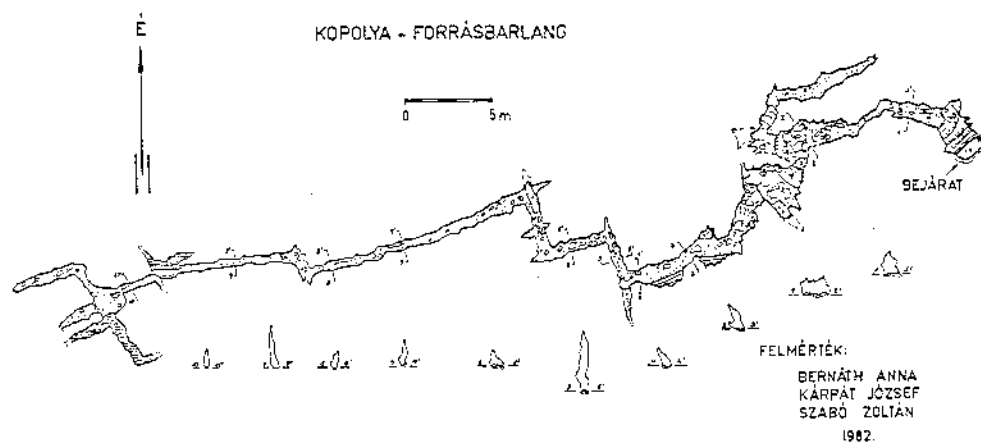
A kutatások folyamán a kitöltésből mindvégig nagymennyiségű emberi és állati csont került a felszínre. A csontok vizsgálatát dr. Kordos L., dr. Kiszeli Gy. és Kérdő K. végezte. Az emberi csontok valószínűleg a kuruc korban kerültek a barlangba.

A zsomboly további kutatását a Rózsadombi Kinizsi SE tervezi. Feltételezhető, hogy a törmelékudugó után 200 m mélység feletti barlang rejlik, erre utal a zsomboly bejá-

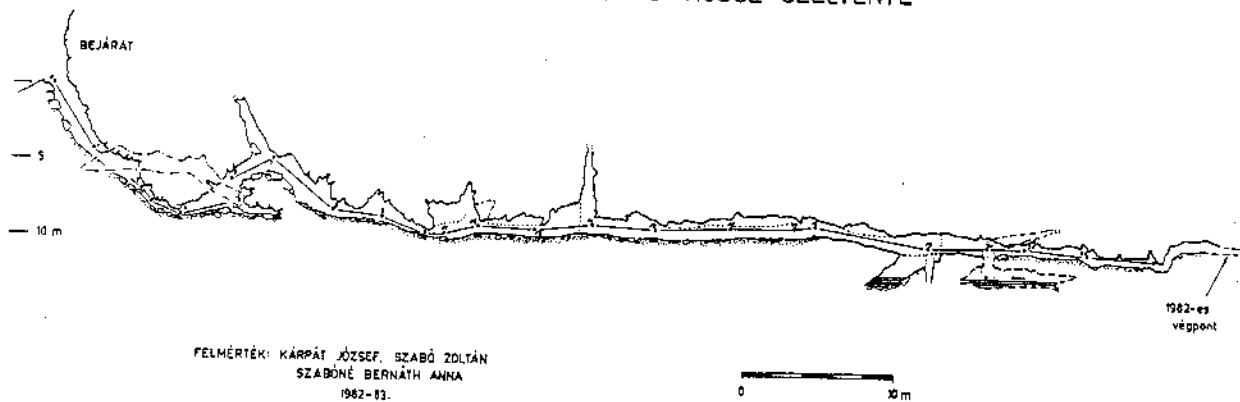
rata és a karsztvizszint közötti különbség is.

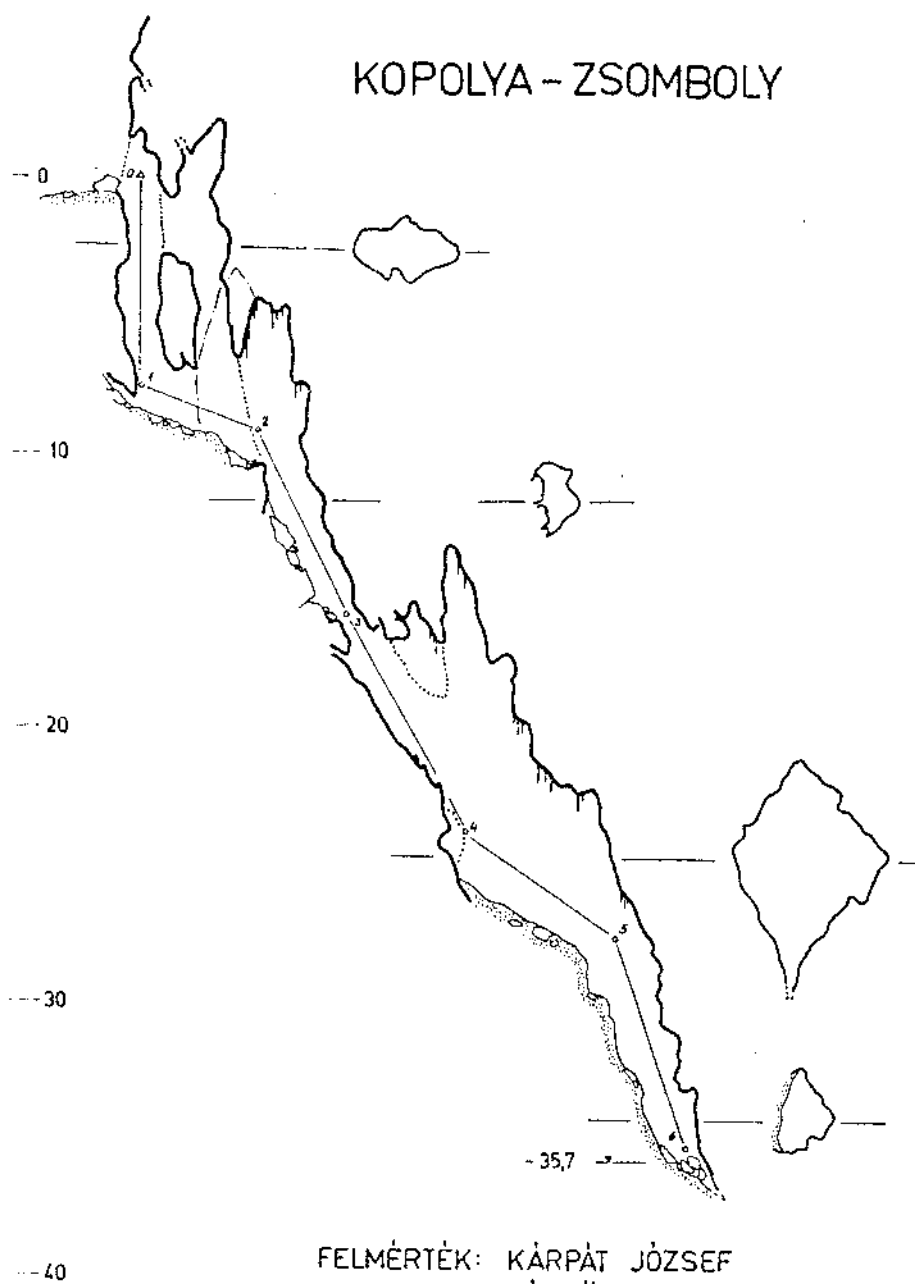
1970 novemberében Izsó Antal jósvafői parasztember a Nagy-Oldal oldalában nem sokkal az un. Oltárkő alatt egy fosszilis forrásszájúnak feltételezett néhány méteres barlangot mutatott a kutatóknak, melyet Csigaház-barlangnak neveztek el. Komolyabb bontást eddig nem végeztek benne, csak Borzsák P. vezetésével volt próbabontás a barlangban.

Adamkó Péter

A KOPOLYA-FORRÁSBARLANG HOSSZ-SZELVÉNYE

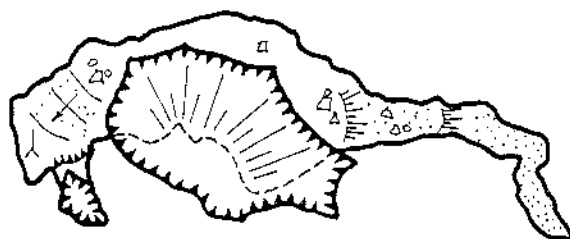

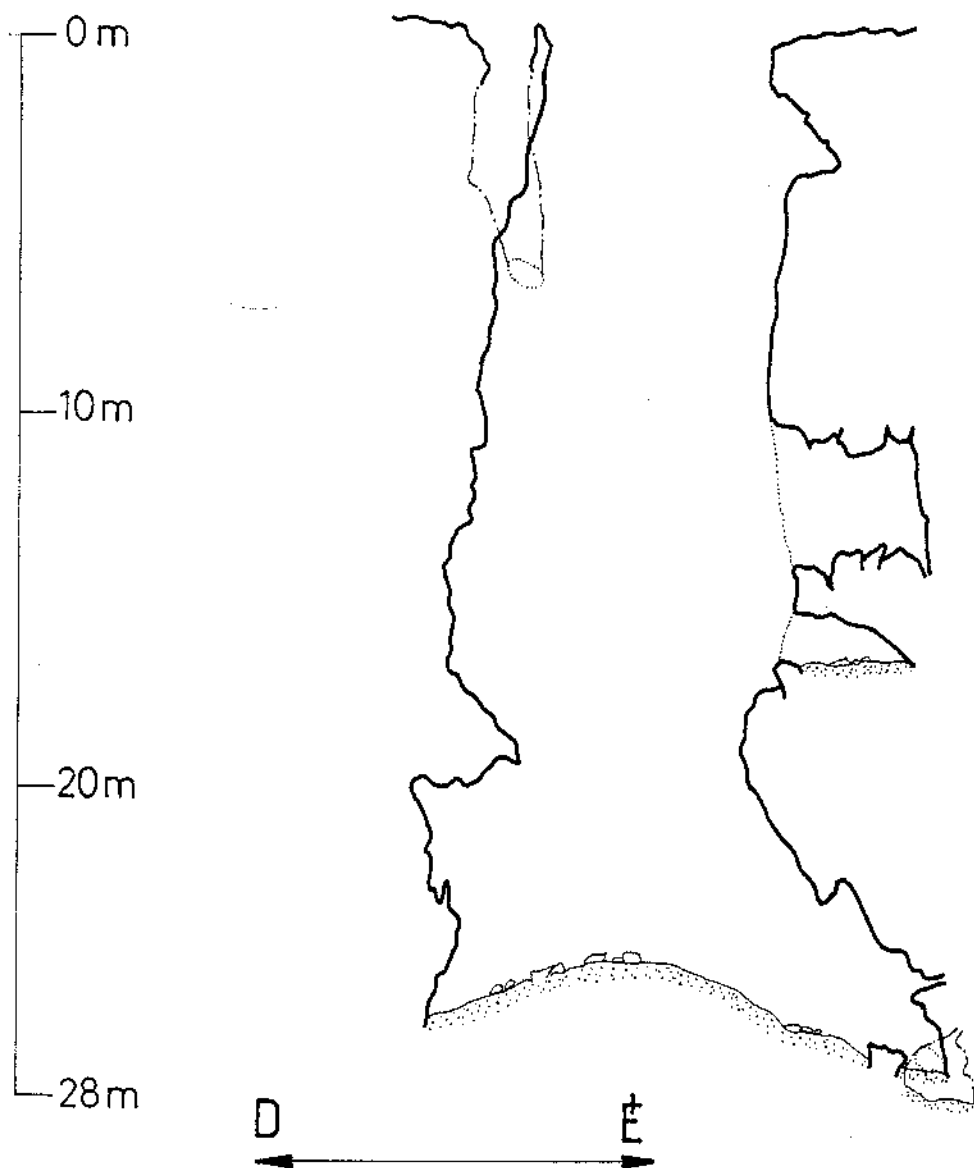
FELMÉRTÉK: KÁRPÁT JÓZSEF
KÉRDŐ ANDREA
MORSCHL NÓRA
1982.

NAGY- OLDALI- ZSOMBOLY M 1:200

ALAPRAJZ

HOSSZ- METSZET

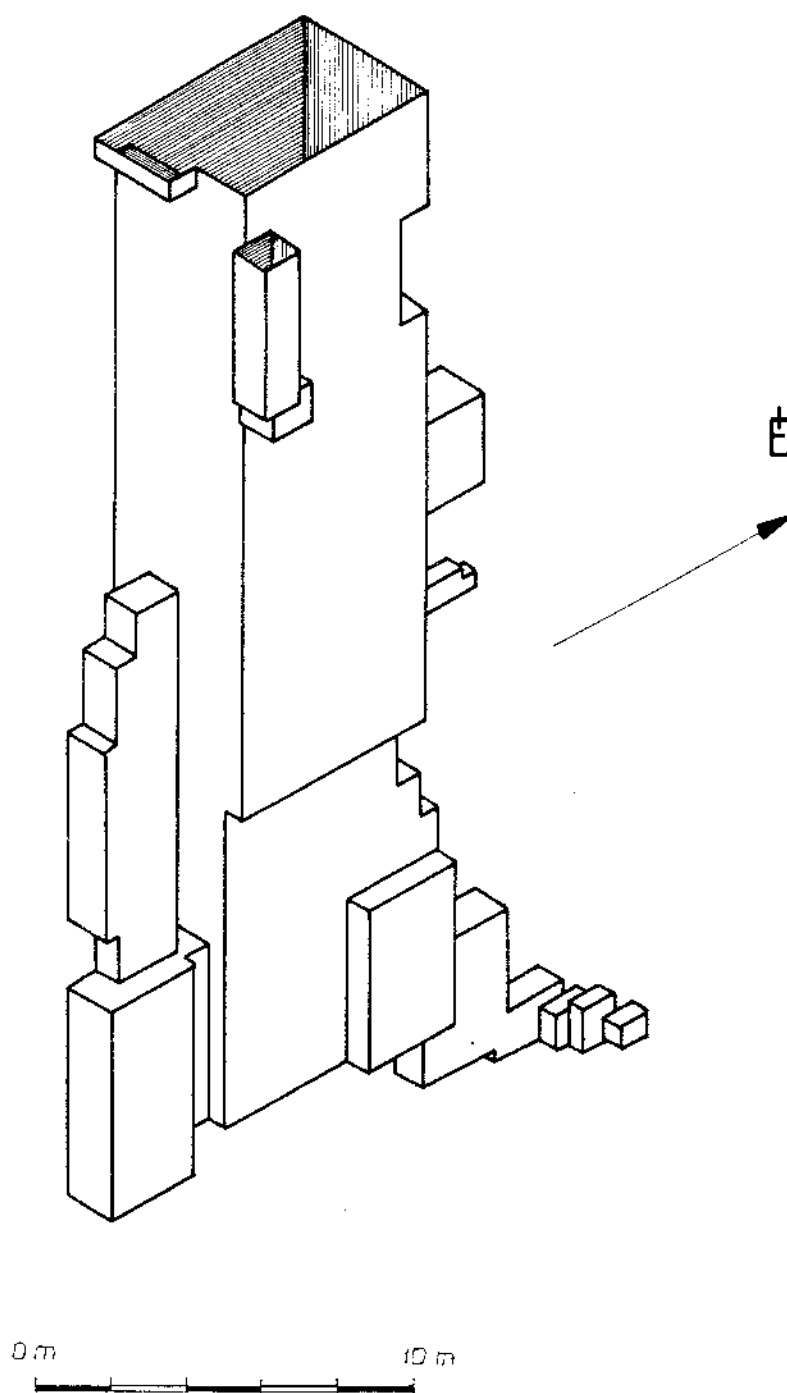
FELMÉRTE: RÓZSADOMBI KINIZSI S.E.

SZERKESZTETTE: BORKA PÁL

1985. MÁJUS 28.

NAGY-OLDALI-ZSOMBOLY M 1:200

IZOMETRIKUS TÉRKÉPE

FELMÉRTE: RÓZSADOMBI KINIZSI S.E.

SZERKESZTETTE: BORKA PÁL

1985. MÁJUS 28.